

De provincieraadsverkiezingen van 8 oktober 2006

Electoral tendensen in Vlaanderen en Wallonië

Tony VALCKE

Assistent Vakgroep Politieke Wetenschappen, Universiteit Gent

Herwig REYNAERT

Docent Vakgroep Politieke Wetenschappen, Universiteit Gent

Kristof STEYVERS

Doctor-assistent Vakgroep Politieke Wetenschappen, Universiteit Gent

Johan ACKAERT

Docent Universiteit Hasselt

ABSTRACT

The results of the 2006 Belgian provincial elections

The 2006 provincial elections in Belgium were the first organised after the transfer of the bulk of competences on local and provincial government from the federal to the regional level. This means that the different regions have both the competence to redesign the institutional framework on provincial government and to change the electoral rules. The government has exercised its competence: some institutional and electoral rules are now different in the two regions. These elections were also the first after drastic reforms in the national political landscape (e.g., the democratic Flemish nationalist party split in different groups, nearly all the parties changed their name and different kinds of cartels and alliances between parties emerged, especially in the Flemish part of the country).

All over the country, the Christian democrats and the extreme right parties were the winners of the elections, while the ecologists suffered from a declining trend. For the other parties, results differ according to region. In the Flemish part of the country, the socialists joined the Christian democrats as winners, where in the Walloon provinces they lost votes. The Liberals however noticed declining vote shares in the Flemish provinces, while winning in the Walloon part of the country.

Because of the electoral design the evolution of the provincial political landscape offers an interesting electoral barometer of the upcoming federal elections. Provincial elections do not only 'predict' the political future of other levels however, they are path dependent in their own right as well. Historical, institutional, political and electoral forces all codetermine

the actual outlook of current provincial events. The analysis for 2006 has once again confirmed this.

Op 7 maart 2007 vonden in Nederland verkiezingen plaats voor de Provinciale Staten, de evenknie van de Vlaamse en Waalse provincieraden bij onze noorderburen. Diezelfde avond bleek het verkiezingsprogramma dat op televisie te volgen was op beduidend minder kijkers te kunnen rekenen dan de gelijktijdige uitzending van een voetbalmatch op een andere zender. Het is typerend voor het gebrek aan belangstelling bij de burger voor dit type verkiezingen. En dat is in België niet anders. In 2006 vielen de provincieraadsverkiezingen voor de derde keer op rij samen met de gemeenteraadsverkiezingen. En het verbaasde weinig commentatoren dat de eerste opnieuw wat in de schaduw stonden van de laatste.

De geringe belangstelling voor de recentste provinciale stembusgang was echter niet helemaal terecht. Om verschillende redenen verdienen de provincieraadsverkiezingen van 8 oktober 2006 wel degelijk onze aandacht. Vooreerst waren het de eerste verkiezingen sinds de overheveling van de bevoegdheid over de inrichting en organisatie van de lokale besturen naar de gewesten. Daardoor verliepen de verkiezingen zowel in Vlaanderen als in Wallonië volgens gedeeltelijk nieuwe spelregels (cf. infra). Dat deze verkiezingen een nieuw tijdperk inluiden heeft ook te maken met het feit dat de gewesten van de nieuw verworven bevoegdheid gebruik maakten om, naast de electorale, ook enkele institutionele hervormingen door te voeren. Die kregen hun beslag in respectievelijk het Vlaamse provinciedecreet en de Waalse 'Code de la démocratie locale et de la décentralisation'. Tot slot mogen we het belang van de provincieraadsverkiezingen als graadmeter voor electorale trends niet onderschatten, iets wat vaak over het hoofd wordt gezien. De provincieraadsverkiezingen vormen in principe immers de beste graadmeter om nationale electorale trends na te gaan, omdat er bij deze verkiezingen meer ideologisch – en minder persoonsgebonden – gestemd wordt dan het geval is bij de gemeenteraadsverkiezingen én ook omdat vergelijkingen verkiezingstechnisch meer voor de hand liggen (cf. infra).

In de inleiding van deze bijdrage staan we in het kort stil bij de hervormingen aan de kieswetgeving en de verschillen tussen de Vlaamse en Waalse context, vooral sinds de regionalisering van de bevoegdheid inzake de organisatie van de lokale verkiezingen in 2002. Het tweede luik van deze bijdrage omvat een algemene bespreking, met onder meer aandacht voor de problematiek van de kiesomschrijvingen, de evolutie van het aantal deelnemende lijsten en de evolutie van de stemverzakingen. In het derde luik komen dan de verkiezingsresultaten zelf aan bod, waarbij elke Vlaamse en Waalse provincie afzonderlijk wordt besproken. Wij vergelijken de resultaten uit 2006 in eerste instantie met deze van de vorige provinciale stembusgang in 2000. Maar waar we bepaalde evoluties op middellange termijn meer wensen te duiden, gaan we terug tot de verkiezingen van 1991, het jaar waarin de provinciale stembusgang voor de laatste keer samenviel met de parlementsverkiezingen.

Voor de verkiezingsresultaten van 8 oktober 2006 baseren we ons op de officiële uitslagen, zoals ze te raadplegen zijn op de respectievelijke websites van het Vlaams en het Waals gewest.¹ De resultaten van voorgaande verkiezingen zijn gebaseerd op de officiële website van de Directie Verkiezingen van de FOD Binnenlandse Zaken.² Uiteraard raadpleegden we ook de eerder verschenen analyses van deze verkiezingen.³

I. Inleiding

A. De geringe belangstelling voor de provinciale verkiezingen

In de aanhef van deze bijdrage verwezen we naar de traditioneel geringe belangstelling voor de provincieraadsverkiezingen. Ze worden in de literatuur beschouwd als typerend voor de zogenaamde 'second order elections'. Daarmee wordt aangeduid dat de kiezer weinig vertrouwd is met de beleidsthema's van het beleidsniveau in kwestie en dat het politiek personeel weinig bekend en zichtbaar is. De kiezer laat zich in het stemhokje leiden door ontwikkelingen op andere, meer vertrouwde beleidsniveaus zoals het lokale of het nationale niveau.

In landen waar er geen opkomstplicht is, uit de geringe belangstelling voor het provinciaal bestuursniveau zich onder meer in lage opkomstcijfers. Dat is bijvoorbeeld het geval in Nederland waar bij de verkiezingen voor de Provinciale Staten in 2007 een opkomst van slechts 46,4% werd opgetekend. Dat is vrij laag, maar wel in lijn met de cijfers bij voorgaande verkiezingen.⁴ De opkomstcijfers bij de Nederlandse gemeenteraadsverkiezingen liggen een fractie hoger, terwijl deze voor de Nederlandse Tweede Kamer heel wat hoger liggen. De laagste opkomstcijfers worden echter stevast genoteerd bij Europese verkiezingen.⁵ Er moet in

1. Zie: <http://www.vlaanderenkiest.be> en <http://elections2006.wallonie.be> geraadpleegd op 16 februari 2007.
2. Zie: <http://www.elections.fgov.be> geraadpleegd op 16 februari 2007.
3. Voor een oriëntatie en overzicht, zie: T. VALCKE, H. REYNAERT, De provinciale volksvertegenwoordiging: democratisch deficit of democratische meerwaarde? In: H. REYNAERT, F. SCHRAM, T. VALCKE, E. WAYENBERG (red.), *Nieuwe griffels, schone leien? De Vlaamse provincies uitgedaagd*. Brugge, Vanden Broele, 2007, pp. 7-47. H. REYNAERT, T. VALCKE, De provincieraadsverkiezingen van 9 oktober 1994 en 8 oktober 2000. In: *Res Publica*, 2001, 2-3, pp. 403-426.
4. De opkomstcijfers bij vorige verkiezingen voor de Nederlandse Provinciale Staten variëren: 47,6% in 2003, 45,6% in 1999, 50,2% in 1995, 52,3% in 1991 en 66% in 1987. Zie: <http://www.verkiezingsuitslagen.nl> geraadpleegd op 23 maart 2007. Zie ook: K. PETERS, *Het opgeblazen bestuur. Een kritische kijk op de provincie*. Amsterdam, Boom, 2007, p. 56.
5. Ter vergelijking: de opkomst bij de verkiezingen voor de Nederlandse Tweede Kamer in 2006 bedroeg 80,4%, maar voor de gemeenteraad was dat in hetzelfde jaar slechts 58,6%. Bij de verkiezingen voor het Europees parlement bedroeg de opkomst 39,3% in 2004 en 30% in 1999.

dit verband trouwens opgemerkt worden dat er wereldwijd een dalende opkomst bij verkiezingen waargenomen wordt.⁶

Het feit dat de burger weinig interesse toont voor een bepaald beleidsniveau impliceert overigens niet dat het niveau in kwestie ook effectief onbelangrijk is en dat we de burger dus moeten volgen in zijn oordeel. Zo heeft de Europese Unie een steeds grotere impact op het leven van de Europeaan, maar dat vertaalt zich vooralsnog niet in een toenemende interesse voor de Europese instellingen en verkiezingen. Het gebrek aan belangstelling kan door een veelheid aan factoren verklaard worden, waaronder bv. de complexiteit of ondoorzichtigheid van het bestuur.

Het belang van de verkiezingen kan trouwens door institutionele regelingen het louter 'provinciale belang' overstijgen. Zo bestaat in Nederland een systeem van getrapte verkiezingen waarbij de leden van de twaalf Provinciale Staten enkele maanden later de 75 leden van de Eerste Kamer kiezen. Daaraan ontleen de verkiezingen voor de Provinciale Staten een zeker 'nationaal' belang, wat verklaart waarom de Nederlandse nationale politici de provinciale stembusgang met veel meer belangstelling volgden dan de modale Nederlander.⁷ Vroeger bestond er in België een min of meer gelijkaardig, maar minder verregeand, systeem met betrekking tot de Senaat. Tot aan de hervorming van de Senaat in 1995 was er immers naast de rechtstreeks verkozen senatoren – die de grootste groep uitmaakten – ook een belangrijke groep provinciale senatoren met verder nog gecoöpteerde senatoren – de helft van de provinciale – en de senatoren van rechtswege (de zonen en later de kinderen van de Koning). De laatste verkiezingen waarbij elke provincieraad een aantal provinciale senatoren kon afvaardigen vonden plaats in 1991 (52 provinciale senatoren op een totaal van 184) Bij de hervorming van de Senaat in 1993 werd niet alleen het aantal senatoren fors verminderd (van 184 naar 71), maar verdwenen ook de provinciale senatoren.⁸

6. A. ELLIS, M. GRATSCHEW, J.P. HAMMET, E. THIESSEN, *Engaging the electorate: Initiatives to promote voter turnout from around the world. Including voter turnout data from national elections worldwide, 1945-2006*. Stockholm, International Institute for Democracy and Electoral Assistance, 2006, pp. 10-17. M. FRANKLIN, *Voter turnout and the dynamics of electoral competition in established democracies since 1945*. Cambridge, Cambridge University Press, 2004, pp. 119-149.
7. E. KALSE, G. VALK, Vier lastige jaren bij een slechte uitslag. Provinciale Statenverkiezingen zijn van groot belang voor Balkenende IV. In: *NRC Handelsblad*, 24 februari 2007.
8. S. FIERS, E. GERARD, A. VAN UYTVEN, De uitverkorenen. De federale en Vlaamse parlementsleden (1946-2004). In: S. FIERS, H. REYNAERT, (red.), *Wie zetelt? De gekozen politieke elite in Vlaanderen doorgelicht*. Leuven, Lannoo Campus, 2006, pp. 89-91. V. LAUREYS, M. VAN DEN WIJNGAERT, L. FRANÇOIS, *De geschiedenis van de Belgische Senaat, 1831-1995*. Tielt, Lannoo, 1999, 470 p.

B. Institutionele en electorale hervormingen

Een van de belangrijkste redenen waarom we de provincieraadsverkiezingen van 2006 met meer dan gewone belangstelling bekijken, betreft de regionalisering van de regelgeving. Het waren immers de eerste verkiezingen na de overdracht – in 2002 – van de bevoegdheid over de lokale besturen aan de gewesten, een gevolg van het Lambermontakkoord van oktober 2000.⁹

Zowel het Vlaams als het Waals parlement keurden ondertussen decreten goed die een nieuw kader voor de provinciale en lokale besturen uittekenen. Het is hier niet de plaats om daar uitgebreid op in te gaan. Maar het is wel van belang er op te wijzen dat de regelgeving in beide landsdelen niet langer gelijkloopt.

Op het vlak van de samenstelling en het functioneren van de provinciale, politieke organen bevat het Vlaamse provinciedecreet (decreet van 9 december 2005)¹⁰ weinig fundamentele wijzigingen. Wel werd een aantal verzuchtingen decretaal verankerd en trachtte de decreetgever een antwoord te formuleren op de diverse uitdagingen en de in het verleden geformuleerde kritiek op het vlak van legitimiteit, aansprakelijkheid en effectiviteit. De belangrijkste maatregelen beogen een versterking van de provincieraad,¹¹ de volledige verantwoordelijkheid van de deputatie voor al haar dossiers, meer mogelijkheden tot delegatie en de uitbreiding van de mogelijkheden tot verzelfstandiging. Daarnaast bevat het provinciedecreet diverse vernieuwingen die een invloed hebben op de politiek-ambtelijke verhoudingen (de eerder vermelde delegatiemogelijkheid, de afsprakennota tussen de deputatie en het managementteam en de deontologische code)¹² en bepalingen inzake de relatie tussen burger en bestuur (meer mogelijkheden voor een grotere betrokkenheid en participatie van de burger).¹³

9. De overdracht van de bevoegdheid werd geregeld door de Bijzondere wet van 13 juli 2001 (B.S., 3 augustus 2001).
10. Provinciedecreet, B.S., 29/12/2005. Onder meer gewijzigd door het decreet van 2 juni 2006 (B.S., 30 juni 2006) en het decreet van 22 december 2006 (B.S., 29 december 2006).
11. Wij denken aan: de procedure voor de aanduiding van de provincieraadsvoorzitter, de regelmatige rapportering aan de provincieraad door de provinciegriffier en de financieel beheerder, de openbaarheid van de commissievergaderingen, enz. Zie: T. VALCKE, H. REYNAERT, *De provinciale volksvertegenwoordiging: democratisch deficit of democratische meerwaarde?* In: H. REYNAERT, F. SCHRAM, T. VALCKE, E. WAYENBERG, (red.), *Nieuwe griffels, schone leien? De Vlaamse provincies uitgedaagd*. Brugge, Vanden Broele, 2007, pp. 38-42.
12. F. SCHRAM, *Afsprakennota en deontologische code. Instrumenten voor een betere invulling van de eigen taakstelling van politici en ambtenaren en van hun onderlinge relatie?* In: H. REYNAERT, F. SCHRAM, T. VALCKE, E. WAYENBERG, (red.), *Nieuwe griffels, schone leien? De Vlaamse provincies uitgedaagd*. Brugge, Vanden Broele, 2007, pp. 49-71.
13. F. SCHRAM, *De burger in het provinciedecreet*. In: H. REYNAERT, F. SCHRAM, T. VALCKE, E. WAYENBERG, (red.), *Nieuwe griffels, schone leien? De Vlaamse provincies uitgedaagd*. Brugge, Vanden Broele, 2007, pp. 103-133.

De Waalse 'Code van de lokale democratie en van de decentralisatie' (decreet van 27 mei 2004)¹⁴ bevat op het eerste gezicht wel enkele meer fundamentele, institutionele hervormingen. Het uitvoerend orgaan heet in de Waalse provincies niet langer deputatie maar provinciaal college. Maar wat belangrijker is, dit college wordt niet langer voorgezeten door de provinciegouverneur maar door een eigen voorzitter; de gouverneur blijft wel lid van het provinciaal college (zoals voorheen zonder stemrecht). Daarnaast voorziet het Waalse decreet een constructieve motie van wantrouwen ten aanzien van het college, zowel individueel als collectief. Belangrijk is ook het 'meerderheidspact' waarin de partijen die het provinciaal college vormen de intenties voor de komende bestuursperiode expliciteren en de personen aanduiden die hiervoor zullen instaan. Het provinciaal reglement van inwendige orde bevat voortaan ook verplicht een deontologische code, een regeling voor de relaties tussen de administratie en de politiek verkozenen en een regeling voor de relaties met de burger.

Naast de institutionele hervormingen introduceerden de deelstaatarparlementen ook electorale hervormingen. Als gevolg hiervan lopen ook de regels bij de provinciale verkiezingen niet langer parallel in Vlaanderen en Wallonië. Wel is het zo dat de belangrijkste kiesregels onveranderd bleven, denken we aan de opkomstplicht, het principe van de evenredige vertegenwoordiging, de kiesomschrijvingen, het zetelverdelingsysteem (D'Hondt) en de arrondissementele apparentering. Over tal van deze thema's was er in de aanloop naar de nieuwe regelgeving discussie, maar uiteindelijk bleef de bestaande regeling behouden. Eén van de verschillen tussen Vlaanderen en Wallonië, duidelijk verbonden met de ideologische voorkeur van de partijen, betreft de neutralisering van de lijststem. In het oorspronkelijke Vlaamse kiesdecreet was een neutralisering van de lijststem voor effectieve kandidaten en een halvering van het gewicht voor opvolgers voorzien. Op een finale versie van het kiesdecreet bleef het wachten tot 7 juli 2006.¹⁵ Daarin werd een compromis bereikt om de lijststem nog maar voor een derde te laten meetellen, zowel voor de aanduiding van de titelvoerende raadsleden als voor de opvolgers.¹⁶ In de Waalse provincies bleef de bestaande regeling, waarbij de lijststem voor de helft meetelt, behouden.¹⁷

14. Code de la démocratie locale et de la décentralisation. Décret van 27 mei 2004 (B.S., 12 augustus 2004 en B.S., 22 maart 2005). Décret modifiant certaines dispositions du Code de la démocratie locale et de la décentralisation. Décret van 8 december 2005 (B.S., 02 januari 2006). Décret modifiant le Livre Ier de la quatrième partie du Code de la démocratie locale et de la décentralisation. Décret van 1 juni 2006 (B.S., 09 juni 2006). Décret modifiant le Livre II de la quatrième partie du Code de la démocratie locale et de la décentralisation. Décret van 19 juli 2006 (B.S., 10 augustus 2006).
15. Décret van 7 juli 2006 houdende wijziging van de Gemeentekieswet, gecoördineerd op 4 augustus 1932, de wet van 19 oktober 1921 tot regeling van de provincieraadsverkiezingen en de wet van 11 april 1994 tot organisatie van de geautomatiseerde stemming. (B.S., 13 juli 2006; 1ste editie).
16. T. VALCKE, De inzet van de provincieraadsverkiezingen in 2006: hetzelfde als voorheen maar dan anders. In: H. REYNAERT, (red.), *Naar een versterkte lokale en provinciale democratie?* Brugge, Vanden Broele, 2006, pp. 61-62.
17. De Waalse regeling zit vervat in de Code van de lokale democratie en van de decentralisatie (cf. supra).

C. Wijzigingen in het politieke landschap

Een correcte analyse van de provincieraadsverkiezingen van 2006 moet rekening houden met belangrijke wijzigingen in het partijlandschap, zowel aan Vlaamse als aan Waalse zijde. Immers, met uitzondering van de PS en ECOLO gebruikte geen enkele nationale politieke partij de naam waarmee in 2000 naar de kiezer werd getrokken. Of en in welke mate er achter deze naamsveranderingen (al dan niet verregaande) organisatorische en programmatische vernieuwingen schuilgaan, laten we hier even in het midden. Maar voor een goed begrip van de verkiezingsuitslag is het belangrijk te weten welke ladingen schuilgaan onder die nieuwe vlaggen.

Wat Vlaanderen betreft, is het politiek landschap na de provincieraadsverkiezingen van 2000 aanzienlijk van aanblik veranderd. Niet alleen wijzigden met de parlementsverkiezingen van 2003 en de regionale verkiezingen van 2004 de politieke krachtsverhoudingen in belangrijke mate, ook de morfologie van de partijen veranderde vrij ingrijpend. De SP werd SP.A, de CVP veranderde in CD&V, de partij Agalev vormde zich om tot Groen! en het Vlaams Blok tot Vlaams Belang. Ook de implosie van de Volksunie droeg haar steentje bij tot de hertekening van het partijlandschap. In 2000 nam ze in alle Vlaamse provincies nog aan de verkiezingen deel onder de dubbelnaam VU-ID. En hoewel de partij ondertussen van het politieke toneel verdween blijft haar erfenis nog nazinderen. Naast het feit dat een aantal individuele partijleden onderdak zocht en vond bij zowel liberalen als christendemocraten, herrezen twee nieuwe partijen uit de as van de Volksunie-nalatenschap, met name Spirit en N-VA. Om hun electorale kansen te vrijwaren zagen beide partijen zich wel genoodzaakt in de vorm van een kartel aansluiting te zoeken bij respectievelijk socialisten en christendemocraten. Daarmee hebben we een fenomeen aangehaald dat zeker de aanblik van de provincieraadsverkiezingen van 2006 in Vlaanderen mee heeft bepaald. De kartelformule werd immers in de Vlaamse provincies algemeen toegepast door CD&V-N-VA en SP.A-Spirit. Voor Vivant geldt dat men het kartel met de VLD, beproefd recept bij de Vlaamse verkiezingen, voor het eerst ook op provinciaal niveau introduceerde.

Ook in Wallonië zijn heel wat partijen van naam veranderd in vergelijking met de stembusgang van 2000. Van de belangrijkste partijen behielden in feite enkel Ecolo en de PS hun benaming. De PSC (Parti Social Chrétien) werd in 2002 onder leiding van voorzitter Joëlle Milquet omgevormd tot CDH (Centre Démocrate Humaniste). En de PRL (Parti Réformateur Libéral) vervelde in 2002 tot MR (Mouvement Réformateur, waartoe ook de Partei für Freiheit und Fortschritt behoort, de zusterpartij in het Duitstalige gebied). Eind de jaren '90 had de PRL al een federatie gevormd met de MCC (Mouvement des Citoyens pour le Changement, die zich midden de jaren '90 onder leiding van Gérard Deprez van de PSC afscheurde) en het FDF (Front Démocratique des Francophones). Bij de verkiezingen van 2000 presenteerde de PRL zich in de provincie Waals-Brabant nog als PRL-FDF aan de kiezer, een verwijzing naar de federatie die al dateerde van 1993.

Ook wat de extreem-rechtse partijen in Franstalig België betreft, moeten we de nodige nuance maken. Vergelijkingen tussen de verkiezingen van 2006 en die van 2000 worden bemoeilijkt doordat enkele partijen onder verschillende benamingen deelnamen aan de verkiezingen. Het Front National van Daniel Féret kon omwille van een slechte organisatie niet onder de benaming FN deelnemen aan de gemeente- en provincieraadsverkiezingen van 2006 (de partij voldeed niet aan de voorwaarden voor het gebruik van de afkorting). In het kiesdistrict Fontaine-l'Évêque werd elk letterwoord zelfs geweigerd en nam de partij met een lijst zonder benaming (maar met nummer) deel aan de verkiezingen. Uiteindelijk namen in de diverse kiesdistricten 33 lijsten deel onder verschillende benamingen zoals F.N, FRONT-NAT. en FNationale (Force Nationale). Laatstgenoemde partij bestaat eigenlijk uit dissidenten van het FN. Daarnaast nam in verschillende kiesdistricten ook de lijst FNB (Front Nouveau de Belgique) aan de verkiezingen deel, een partij die evenwel niets met het extreem-rechtse FN heeft te maken, maar zich presenteert als Belgicistisch en anti-racistisch.¹⁸

II. Algemene bespreking

Sinds de opsplitsing van de provincie Brabant in 1995 telt België 10 provincies, vijf in Vlaanderen en vijf in Wallonië. Het gewest Brussel-Hoofdstad valt sindsdien buiten de provinciale indeling. Bij de verkiezingen op 8 oktober 2006 steeg het aantal ingeschreven kiezers in de vijf Vlaamse provincies van 4.497.352 in 2000 naar 4.614.584 in 2006, terwijl het aantal kiezers in de vijf Waalse provincies toenam van 2.315.297 in 2000 naar 2.394.591 in 2006. We bespreken de toename van de participatiegraad in een afzonderlijk onderdeel van deze bijdrage (cf. infra).

Het aantal te verkiezen provincieraadsleden bleef in de Vlaamse provincies op 411 mandaten, hetzelfde aantal als in 2000. Door de toename van het aantal te verkiezen raadsleden van 47 naar 56 in de provincie Luxemburg tellen de Waalse provincieraden sinds de verkiezingen van 2006 336 mandaten in plaats van 327 bij de voorgaande stembusgang. Overigens is het aantal te verkiezen raadsleden en de verdeling over de verschillende kiesdistricten, dat steeds gekoppeld is aan de evolutie van het bevolkingsaantal, zowel in Vlaanderen als in Wallonië vastgelegd in een decreet. De Vlaamse provincieraden tellen momenteel minimaal 75 (enkel de provincie Limburg) en maximaal 84 raadsleden,¹⁹ in de Waalse provincieraden varieert dit van 56 tot 84.²⁰

18. Zie www.fnb.be geraadpleegd op 28 februari 2007.

19. De lijst met de concrete verdeling van de raadsleden per district werd vastgelegd bij besluit van de Vlaamse regering van 9 juni 2006 (B.S., 16 juni 2006).

20. Voor de wettelijke basis, zie: Code de la démocratie locale et de la décentralisation (B.S., 12 augustus 2004 en errata B.S., 22 maart 2005). De lijst met de concrete verdeling van de raadsleden per district werd vastgelegd bij besluit van de Waalse regering van 13 oktober 2005 (B.S., 18 oktober 2005).

A. De kiesomschrijvingen

De kiesdistricten vormen bij de provincieraadsverkiezingen nog steeds de eenheid van verkiezing. In functie van het aantal inwoners wordt het aantal raadsleden verdeeld over de verschillende districten binnen elke provincie. In de aanloop naar de verkiezingen van 2006 en de totstandkoming van het kiesdecreet vond echter een discussie plaats, althans in Vlaanderen, over de eventuele afschaffing of aanpassing van de huidige kiesomschrijvingen. Zo pleitte de Hoge Raad voor Binnenlands Bestuur in haar advies over het ontwerp van kiesdecreet voor het instellen van provinciale kiesomschrijvingen om de profilering van de provincies aan te scherpen.²¹ Ook in het verleden werd er, onder meer vanuit wetenschappelijke middens, meermaals voor gepleit om de huidige kiesomschrijvingen af te schaffen of althans sterk in aantal te reduceren. Uit onderzoek blijkt immers dat hoe kleiner de kiesomschrijving of districtgrootte, hoe hoger de effectieve kiesdrempel voor de deelnemende lijsten.²² Grotere kiesomschrijvingen moeten dan gezien worden als een middel om het democratisch gehalte van de verkiezingen op te krikken. Als bijkomend voordeel zouden ook de 'bokkensprongen' als gevolg van de arrondissementele apparentering vermeden worden. Onder meer om die reden pleiten Dewachter en Wauters ervoor om met één kieskring te werken, met name de provincie in haar geheel. Zo worden de kiezers ook institutioneel opgeroepen en gestimuleerd om het provinciaal beleid te beoordelen.²³ Alleen zijn de provincies daar zelf, bij monde van de belangenorganisatie VVP, geen voorstander van. Wel geven ze toe dat de huidige kiesomschrijvingen te klein zijn en dat grotere kieskringen op streekniveau voor de VVP wel mogelijk zijn.²⁴ Tot op heden kon voor een dergelijke hervorming echter geen meerderheid gevonden worden. Zo bleef de 'oude' regeling gehandhaafd en van toepassing bij de verkiezingen van 2006. Provincieraadsleden worden nog steeds verkozen per kiesdistrict, waarvan de vijf Vlaamse provincies er samen 52 tellen (variërend van minimum 2 raadsleden zoals in Poperinge tot maximum 24 zoals in Antwerpen) en de vijf Waalse provincies 46 (variërend van minimum 3 raadsleden zoals in Herstal tot maximum 31 zoals in Waver).

21. HOGE RAAD VOOR BINNENLANDS BESTUUR, *Advies 4-2005. Voorontwerp van decreet houdende de wijziging van de gemeentekieswet, de provinciekieswet, de wet betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven en de wet tot organisatie van de geautomatiseerde stemming*. Brussel, HRBB, 2005, pp. 15-17.
22. P. VAN DER WEYDEN, Kiesdrempels, districtgrootte en het aantal partijen in systemen van evenredige vertegenwoordiging. In: *Res Publica*, XLVIII, 2006, 1, pp. 66-82.
23. W. DEWACHTER, B. WAUTERS, Provincieraadsverkiezingen: een illusie van democratie. In: *Burger, Bestuur en Beleid*, 3, 2006, nr. 1, pp. 15-16.
24. HOGE RAAD VOOR BINNENLANDS BESTUUR, o.c., p. 23. Zie ook: 411 mandatarissen verkozen. Een eerste analyse schuift drie problemen naar voor. In: *VVP-nieuwsbrief*, VII, nr. 8 (oktober 2006).

B. De provincieraadsverkiezingen als graadmeter voor electorale tendensen op federaal niveau

De provincieraadsverkiezingen vormen in principe de beste graadmeter om electorale trends op federaal niveau na te gaan. Dat heeft onder meer te maken met de verkiezingstechnische gelijkenissen tussen beide verkiezingen die op hun beurt historisch te verklaren zijn door de koppeling van de provincieraadsverkiezingen aan de parlementsverkiezingen. Beide verkiezingen vonden vanaf 1949 niet alleen op dezelfde dag plaats (tot en met de verkiezingen van 1991), ook de vereisten waaraan kiesgerechtigden moesten voldoen waren en zijn voor beide verkiezingen dezelfde. Er is bijvoorbeeld geen stemrecht voor EU-burgers en niet-EU-burgers, zoals dat bij de gemeenteraadsverkiezingen wel het geval is. Daarnaast laten ook de kiesomschrijvingen vergelijkingen toe. Alle provinciale kiesdistricten samen vormen a.h.w. een provinciale kieskring en zoals bekend werden in 2002 voor de parlementsverkiezingen provinciale kieskringen ingevoerd – met uitzondering van de kieskringen Leuven en Brussel-Halle-Vilvoorde.²⁵ Hoe dan ook is daardoor het aantal behaalde stemmen per lijst en per provincie makkelijk vergelijkbaar. Als laatste moeten we bij de verkiezingstechnische gelijkenissen het zetelverdelingsysteem vermelden. Zowel bij de parlements- als bij de provincieraadsverkiezingen wordt daarvoor het systeem D'Hondt gebruikt en niet het systeem Imperiali, zoals bij de gemeenteraadsverkiezingen. Het is bekend dat het systeem Imperiali de vorming van homogene meerderheden bevordert en ook een gunstig effect heeft op de grootste politieke formaties, terwijl de methode D'Hondt proportioneler is en daardoor 'vriendelijker' voor kleinere partijen.

Vergelijkingen tussen parlements- en provincieraadsverkiezingen worden ook vergemakkelijkt door de wijze waarop de kiezer zijn stem uitbrengt. Bij parlementsverkiezingen wordt veel meer ideologisch en minder persoonsgebonden gestemd dan het geval is bij gemeenteraadsverkiezingen.²⁶ Dat wordt duidelijk geïllustreerd door het verschillend gebruik van de voorkeurstem. Het gemiddelde gebruik bij provinciale verkiezingen stemt overeen met dat bij de parlementsverkiezingen, namelijk tussen de 55 en de 60% of gemiddeld 30% minder dan bij de gemeenteraadsverkiezingen.²⁷

25. Dit gebeurde door de wet van 13 december 2002. Hierdoor daalde het aantal kieskringen in België van 20 naar 11. Voor de volledigheid dient hier wel vermeld dat de kieskringen in de provincies Limburg, Luxemburg, Namen en Waals-Brabant vroeger ook al samenvielen met de provincies. Maar door de nieuwe kieswet was dat ook het geval voor bijna alle andere provincies. Allen de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde en de kieskring Leuven vormen hierop nog altijd een uitzondering.
26. T. VALCKE, De inzet van de provincieraadsverkiezingen in 2006: hetzelfde als voorheen maar dan anders. In: H. REYNAERT, (red.), *Naar een versterkte lokale en provinciale democratie?* Brugge, Vanden Broele, 2006, pp. 45-71. K. WEEKERS, J. NOPPE, B. MADDENS, *Simulatie van de samenstelling van de Kamer en het Vlaams Parlement op basis van de verkiezingsuitslag van 8 oktober 2006*. Leuven, Centrum voor Politicologie, 2007, 6 p.
27. B. WAUTERS, *De kracht van de voorkeurstem in stad en dorp*. Leuven, KU Leuven, Afdeling Politologie, 2000, pp. 13-14.

Tenslotte heeft de jarenlange koppeling van de provincie- aan de parlementsverkiezingen, zoals hoger aangehaald, ervoor gezorgd dat de 'nationalisatie van de provincieraadsverkiezingen' veel meer uitgesproken is dan bijvoorbeeld deze van de gemeenteraadsverkiezingen. Die zogenaamde 'nationalisatie van de verkiezingen' vormt een specifiek element uit de verkiezingsgestalte en verwijst naar het (toenemend) belang van nationale partijen, nationale kandidaten en nationale thema's, maar ook naar de vervlechting tussen nationale en provinciale politiek inzake ideologie, partijstructuren, verkiezingsresultaten en coalitievorming.²⁸ In dat opzicht wordt vaak verwezen naar de aanwezigheid van lokale lijsten bij de gemeentelijke stembusgang – hoewel de nationalisatie van de gemeentelijke politiek sinds de gemeentelijke fusies fel is toegenomen.²⁹ Op provinciaal niveau ontbreekt dit fenomeen echter, enkele uitzonderingen niet te na gesproken. Het zijn de 'nationale' politieke partijen die de verkiezingen op provinciaal niveau beheersen.³⁰ Ter illustratie: tijdens de stembusgang van 2006 nam in slechts 15 van de 52 kiesdistricten van de vijf Vlaamse provincies minstens één lijst aan de verkiezingen deel die niet als een 'nationale' lijst kon worden bestempeld. Bovendien boekten deze lijsten zonder uitzondering een zeer lage score, in tegenstelling tot wat we vaststellen op gemeentelijk niveau.³¹

Het is uiteraard onmogelijk toekomstige verkiezingsuitslagen te voorspellen, al was het maar omdat de uitspraak van de kiezer soms heel sterk wordt bepaald door feiten die zich heel kort voor de verkiezingen afspeelen. Maar het is anderzijds ook niet ondenkbaar dat de trends die zich bij een bepaalde verkiezing aftekenen, zich bij een volgende stembusgang doorzetten, a fortiori wanneer die op relatief korte termijn volgen, zoals het geval is met de federale verkiezingen in 2007. Dat is ook de grondgedachte achter de oefening die door onderzoekers van de K.U. Leuven is gemaakt en op basis van de resultaten van de recentste provincieraadsverkiezingen een simulatie maakt van de samenstelling van de Kamer en het Vlaams parlement.³² De provincieraadsverkiezingen van 8 oktober 2006 zou-

28. J. ACKAERT, *Politiek in mijn gemeente*. Leuven, Davidsfonds/Politeia, 2006, pp. 105-108. W. DEWACHTER, Gestalten van gemeenteraadsverkiezingen en de samenvoeging van gemeenten. In: E. WITTE (red.) *Les élections communales et leur impact sur la politique belge (1890-1970)*. Brussel, Gemeentekrediet, pp. 465-489.
29. K. STEYVERS, H. REYNAERT, Van kartel tot cordon: de inzet van de gemeenteraadsverkiezingen 2006. In: H. REYNAERT, (red.) *Naar een versterkte lokale en provinciale democratie?* Brugge, Vanden Broele, 2006, pp. 27-28. Hoewel het belang van het fenomeen van de lokale lijsten is afgenomen, dong bij de verkiezingen van 2000 toch in 80,8% van de gemeenten minstens één lokale lijst naar de gunst van de kiezer.
30. Met 'nationale' politieke partijen bedoelen we hier partijen die opereren op federaal niveau. Sinds de splitsing van de unitaire partijen is het gebruik van de term 'nationale' partijen uiteraard niet helemaal adequaat.
31. Het ging daarbij nagenoeg steeds om geïsoleerde gevallen (lijsten die m.a.w. slechts in één kiesdistrict opkwamen).
32. K. WEEKERS, J. NOPPE, B. MADDENS, *Simulatie van de samenstelling van de Kamer en het Vlaams Parlement op basis van de verkiezingsuitslag van 8 oktober 2006*. Leuven, Centrum voor Politicologie KU Leuven, 2006, 6 p.

den in ieder geval een indicatie kunnen geven van de richting die de kiezers uitgaan.

C. Regionale verschillen en evolutie inzake de electorale competitie

Op basis van het aantal deelnemende lijsten kunnen we een grove inschatting maken van de electorale competitie in de verschillende provincies. Daarbij moeten we er wel rekening mee houden dat er bij de provincieraadsverkiezingen lijsten worden ingediend per kiesdistrict (cf. supra). In de 52 kiesdistricten van de vijf Vlaamse provincies werden zo in 2006 in totaal 311 verschillende lijsten ingediend, tegenover 308 lijsten in de 46 kiesdistricten van de vijf Waalse provincies. Uiteraard gaat het daarbij meestal over dezelfde partijen die in elk afzonderlijk kiesdistrict lijsten aan de kiezer presenteren. Op het eerste gezicht blijkt daaruit een klein verschil tussen de twee gewesten. Maar achter deze algemene cijfers gaan toch significante regionale en provinciale verschillen schuil. Tabel I geeft een overzicht van de evolutie van het totaal aantal deelnemende lijsten bij de vier recentste verkiezingen. Wij beschouwen hierbij alle lijsten met een identieke naam maar die in een of meer andere kiesdistricten werden ingediend als zijnde een en dezelfde lijst of partij.

Vooreerst blijkt uit de tabel over alle verkiezingen heen een veel grotere competitie in de Waalse kiesdistricten. Zo bedroeg het totaal aantal deelnemende lijsten bij de verkiezingen van 1991 in de Vlaamse provincies maximaal 12 (in Oost-Vlaanderen), terwijl dat in de Waalse provincies opliep tot 16 (in Henegouwen); wij maken hier even abstractie van de toen nog unitaire provincie Brabant waar zich niet minder dan 20 lijsten aan de kiezer presenteerden. Op 8 oktober 2006 namen in de Vlaamse kiesdistricten ten hoogste 13 lijsten aan de verkiezingen deel (opnieuw Oost-Vlaanderen), aan Waalse zijde had men in de provincies Luik en Henegouwen de keuze uit niet minder dan 22 lijsten.

Naast de gewestelijke verschillen in electorale competitie, toont de tabel ook een temporele evolutie. Na de opgemerkte algemene toename van het aantal deelnemende lijsten bij de verkiezingen van 1994 (met alleen Luxemburg als uitzondering) volgde in 2000 dan een algemene daling (met enkel Luxemburg en Namen als uitzonderingen).³³ De vraag werd eerder al gesteld of de aanzienlijke toename van het aantal deelnemende partijen in 1994 in verband gebracht kan worden met de koppeling aan de gemeenteraadsverkiezingen. Aangezien beide verkiezingen toen voor het eerst samenvielen is het mogelijk dat een aantal eerder plaatselijke lijsten de sprong waagden en meedongen op het niveau van een kiesdistrict.

33. Op federaal niveau werd een gelijkaardige evolutie van het aantal deelnemende partijen vastgesteld. Waren er bij de parlementsverkiezingen van 1995 nog 64 deelnemende lijsten of partijen, tegenover 53 in 1999, dan waren dat er nog 39 in 2003. Zie: M. DEWEERDT, *Overzicht van het Belgische politieke gebeuren in 2003*. In: *Res Publica*, 2004, 2-3, p. 183 (*Politiek Jaarboek 2003*).

Diepgaander onderzoek dient hierover meer duidelijkheid te brengen. We zien er in ieder geval wel de versplintering van het partijlandschap in de jaren '90 in weerspiegeld.³⁴ Ongeacht het aantal deelnemende lijsten behaalde bij elke verkiezing toch maar een beperkt aantal lijsten ook effectief zetels.³⁵ We moeten de zogenaamde versnippering van het partijlandschap dus toch enigszins relativeren. Het effect op de politieke vertegenwoordiging was alvast vrij beperkt.

Het beeld voor de stembusgang van 2006 is minder eenduidig. In vijf provincies (drie Waalse en twee Vlaamse) nam het aantal lijsten toe, terwijl het in drie afnam (twee Vlaamse en één Waalse) en in twee gelijk bleef (één provincie in elk gewest). Opvallend in 2006 is wel het bijzonder hoge aantal lijsten in de provincies Henegouwen en Luik. Dat is niet de eerste keer, want ook in 1994 hadden de kiezers er al de keuze tussen een bijna even groot aantal lijsten. Wellicht stond de wedijver om de gunst van de kiezer deze keer in verband met de schandaalsfeer die in het voorjaar werd ingeleid door onthullingen over laakbare praktijken in sociale huisvestingmaatschappijen en waarbij vooral de PS met de vinger werd gewezen. Beide provincies en ook hun respectievelijke hoofdsteden, Charleroi en Luik, staan bekend als PS-bastions (cf. infra).

Tabel I. Evolutie van het totaal aantal deelnemende lijsten bij de provincieraadsverkiezingen, 1991-2006.*

	1991	1994	2000	2006
Antwerpen	10	20	11	8
Limburg	8	10	8	12
Oost-Vlaanderen	12	17	10	13
West-Vlaanderen	11	19	12	12
Henegouwen	16	20	14	22
Luik	13	20	19	22
Luxemburg	8	7	9	7
Namen	6	9	10	19
Brabant	20	–	–	–
Vlaams-Brabant	–	16	9	8
Waals-Brabant	–	9	10	10

* Voor deze tabel zijn alle lijsten geteld die aan de verkiezingen deelnamen, ook deze die uiteindelijk geen gekozenen haalden en in de volgende tabellen gegroepeerd worden onder de noemer 'andere lijsten'.

Aan Vlaamse zijde baarden de verkiezingen van 2006 opzien door een toename van het aantal deelnemende partijen en dan vooral in Limburg. Opvallend in deze laatstgenoemde provincie was de deelname van enkele particularistische

34. C. DEVOS, T. BOUCKÉ, S. STAELRAEVE, T. VERSTRAETE, De schizofrene jaren negentig. Over schijnbewegingen in de Belgische politiek. In: C. DEVOS, H. GAUS (red.), *Schijn of scharnier? Politiek in de jaren '90*. Gent, Academia Press, 2004, pp. 82-93.

35. Met uitzondering van Antwerpen waar in 1994 8 partijen zetels halen, tegenover 6 in 1991 en 2000.

lijsten, zoals bijvoorbeeld de lijst LIEVER LIMBURGS in het kiesdistrict Neerpelt, de lijst PEER PLUS of de lijst REMI TIMMERS. Ook in de provincie Oost-Vlaanderen is de toename van het aantal deelnemende lijsten in 2006 deels te verklaren door het fenomeen van de particularistische lijsten zoals GEMEENTEBELANGEN in het kiesdistrict Temse, en de lijst RESPECT die in drie Oost-Vlaamse kiesdistricten opkwam.

Een laatste vaststelling is dat de verschillen tussen de Vlaamse provincies onderling (met uitzondering van 1994), veeleer gering zijn, terwijl er een veel grotere 'volatiliteit' is tussen de verschillende Waalse provincies. Het aantal deelnemende partijen varieerde er in 2006 van 7 in Luxemburg tot 22 in Luik. Globaal gezien is het spanningsveld tussen partijen die deelnemen aan de verkiezingen en zij die effectief verkozenen halen in Wallonië veel sterker. Veel partijen moeten er zich met een klein aantal kiezers tevreden stellen.

D. De evolutie van de stemverzekingen

Net als bij de evolutie van het aantal deelnemende lijsten merken we ook op het vlak van de stemverzekingen verschillen tussen de Vlaamse en de Waalse provincies. De cijfers over het absentisme lopen vanzelfsprekend min of meer gelijk met deze voor de gemeenteraadsverkiezingen, aangezien beide verkiezingen samenvielen. Maar wat opvalt is dat het gemiddelde bij elke verkiezing hoger ligt in de Waalse provincies. Wel is er in beide gewesten een parallelle algemene evolutie. Daarbij vertonen de cijfers in 1994 en 2000 een opwaartse trend, terwijl de recentste stembusgang een opvallende daling laat zien. Op 8 oktober 2006 lieten aanzienlijk minder kiezers het afweten. De politieke participatie nam met andere woorden significant toe, een tendens die overigens ook werd vastgesteld bij de gemeenteraadsverkiezingen (zie aparte bijdrage in dit nummer). Waren er bij de stembusgang van 2000 in de Vlaamse provincies 314.690 kiezers afwezig, dan bedroeg het aantal verzakers in 2006 nog maar 260.314. In de Waalse provincies betrof het een daling van 219.301 naar 192.355 afwezige kiezers.

Ook het aantal blanco en ongeldige stemmen lag in de Vlaamse provincies systematisch lager dan in de Waalse provincies (in 2000 bedroeg het gemiddelde in de Waalse provincies zelfs bijna het dubbele van het Vlaamse gemiddelde). Van een algemene evolutie is hier echter geen sprake. In de jaren '90 schommelde het cijfer aan Vlaamse kant tussen 7 en 8%, gevolgd door een daling tot ongeveer 5 à 6% bij de laatste twee verkiezingen. In Wallonië stellen we evenwel een verschillende evolutie vast. Na een lichte daling in 1994, volgde in 2000 een forse stijging en opnieuw een forse daling bij de laatste stembusgang.

Hierbij passen twee kanttekeningen. Een eerste kanttekening betreft de verschillen tussen de provincies onderling. Terwijl bij de stembusgang van 2006 in Waals-Brabant slechts 5,6% blanco en ongeldige stemmen werden uitgebracht, was dat in Henegouwen niet minder dan 9,6%. In de Vlaamse provincies liggen

de cijfers minder uiteen, hier noteerden we voor de twee uitersten 5,6% in Oost-Vlaanderen tegenover 6,4% in West-Vlaanderen. Opvallend is wel dat West-Vlaanderen vier verkiezingen op rij (1991, 1994, 2000 en 2006) telkens het hoogste aantal blanco en ongeldige stemmen verzamelde, terwijl Antwerpen het laagst scoorde (met uitzondering van 2006). Nochtans had de kiezer, zoals we daarnet zagen, in beide provincies de keuze tussen een groot aantal partijen. Misschien vindt de zogenaamde proteststem in Antwerpen sneller zijn weg naar andere partijen, terwijl men die in West-Vlaanderen vooral uit door blanco of ongeldig te stemmen. Van de Waalse provincies behaalde Henegouwen systematisch het hoogste aantal blanco en ongeldige stemmen. Ook hier betreft het een provincie waar zich een groot aantal partijen in de kiesstrijd gooit.

De tweede kanttekening geldt het onderscheid met de gemeenteraadsverkiezingen. Hoewel de provincieraadsverkiezingen sinds 1994 gelijktijdig worden georganiseerd met die voor de gemeenteraden, valt het op dat het aantal blanco en ongeldige stemmen bij de gemeentelijke stembusgang telkens een fractie lager lag (ter illustratie: in 2006 was dat 3,9% in Vlaanderen en 6,1% in Wallonië).³⁶ Wellicht is dit te verklaren door de burgers nabijheid van het gemeentelijke niveau en haar vertegenwoordigers tegenover de grotere onbekendheid met het provinciale niveau en haar vertegenwoordigers. Het is ook in verband te brengen met het grotere aantal voorkeurstemmen op gemeentelijk niveau.

Tabel II. De evolutie van de stemverzakingen bij de provincieraadsverkiezingen, geglobaliseerd naar Vlaamse en Waalse provincies, 1991-2006.*

Absenteïsme	1991	1994	2000	2006
Vlaamse provincies	5,7	6,4	7	5,6
Waalse provincies	8,4	8,3	9,5	8
Alle provincies	7,1	7,4	8,3	6,8
Blanco/ongeldig				
Vlaamse provincies	7	7,8	5,4	5,9
Waalse provincies	8,5	8,4	9,9	8,3
Alle provincies	7,8	8,1	7,7	7,1

* Opmerking: met uitzondering van de provincie Brabant in 1991, na de splitsing in 1995 werden de cijfers voor Vlaams- en Waals-Brabant respectievelijk bij de Vlaamse en Waalse provincies gerekend.

III. De resultaten in de Vlaamse provincies

In het hiernavolgende luik van deze bijdrage bespreken we eerst de resultaten voor elke Vlaamse, respectievelijk Waalse provincie afzonderlijk. In het besluit

36. Voor meer details, zie de bijdrage over de gemeenteraadsverkiezingen in deze bundel.

plaatsen we de ontwikkeling in de twee gewesten nog eens naast elkaar. Voor een duidelijk beeld kozen we ervoor in de tabellen zowel het absoluut als het procentueel aantal stemmen per lijst op te nemen, voorafgegaan door de cijfers over het aantal deelnemende kiezers en het aantal geldig uitgebrachte stemmen. Omwille van de overzichtelijkheid werden enkel de resultaten opgenomen van die lijsten die in 2000 óf 2006 in minstens één van de provincies zetels behaalden; de stemmen van de overige lijsten werden samengeteld. De asterisk (*) in de diverse tabellen met de zetelverdeling in de provincieraad en het provinciaal uitvoerend orgaan duidt aan welke partij de voorzitter van de provincieraad en, wat de Waalse provincies betreft, het provinciaal college levert.

A. Provincie Antwerpen

Bij de provincieraadsverkiezingen van 2006 boekten in de provincie Antwerpen drie lijsten winst. De grootste stemmenwinst was er voor de lijst Vlaams Belang (+ 6,4%), gevolgd door SP.A-Spirit (+ 5,6%) en CD&V-N-VA (+ 3,2%). Het kartel SP.A-Spirit ging evenwel lopen met de grootste zetelwinst (6 zetels meer tegenover 5 extra zetels voor Vlaams Belang). Verlies werd in de eerste plaats opgetekend door het kartel VLD-Vivant (-4,5%, 7 zetels minder) en in iets mindere mate door Groen! (-3,5%, 5 zetels minder).

Tabel III. Stemmenverdeling bij de provincieraadsverkiezingen in Antwerpen, 2000-2006.

	2000	%	2006	%
Ingeschreven kiezers	1.225.372		1.255.611	
Deelnemende kiezers	1.121.061	91,5	1.168.529	93,1
Blanco en ongeldige stemmen	48303	4,3	67.668	5,8
Geldige stemmen	1.072.758	95,7	1.100.861	94,2
AGALEV/GROEN!	120.911	11,3	86.214	7,8
SP/SP.A-Spirit	149.083	13,9	214.240	19,5
CVP/CD&V-N-VA	249.840	23,3	291.716	26,5
VU-ID	64.096	6		
VLD/VLD-VIVANT	222.306	20,7	178.112	16,2
VLAAMS BLOK/BELANG	237.142	22,1	313.431	28,5
VIVANT	12.043	1,1		
Anderen partijen	17.337	1,6	17.148	1,6

Bekijken we de resultaten op iets langere termijn dan merken we dat de christendemocraten hun verlies van 2000 gedeeltelijk goedmaakten en vooral dat de socialisten een flinke bonus kregen. De liberalen, die in 2000 tot het winnende kamp behoorden, zagen hun winst volledig wegsmelten en vallen terug tot op het niveau van begin de jaren '90. De groene partij viel zelfs terug naar het niveau van begin de jaren '80. Wellicht is de winst voor het kartel SP.A-Spirit deels te wijten

aan de focus op de stad Antwerpen tijdens de verkiezingscampagne. De provinciale bonus van de socialisten is dan (ten minste gedeeltelijk) te danken aan de 'presidentiële' campagne van Patrick Janssens voor de gemeenteraadsverkiezingen in Antwerpen. Niet alleen de grote winst van het socialistisch kartel in het kiesdistrict Antwerpen wijst daarop (van 17,4% van de stemmen in 2000 naar 29,6% in 2006), maar ook het onevenredig groot aandeel stemmen uit dat kiesdistrict (het kartel behaalde bij de recentste stembusgang niet minder dan 39,7% van haar stemmen in dat kiesdistrict, terwijl maar 26,1% van alle provinciale stemmen uit dat kiesdistrict afkomstig zijn).

Van belang blijft dat de krachtsverhoudingen in de Antwerpse provincieraad na deze verkiezingen grondig gewijzigd zijn. Was de CVP in 2000 nog nipt de grootste fractie, in 2006 verloor ze deze koppositie. Sindsdien vormt het Vlaams Belang met 25 van de 84 zetels de grootste fractie. Groen! vormt met 4 zetels dan weer de kleinste fractie. De grootste en de kleinste fractie vormen in de Antwerpse provincieraad nu samen de oppositie. Ook de verhoudingen in de deputatie zijn gewijzigd. Daar waar de christendemocraten, socialisten en liberalen na de verkiezingen van 2000 elk twee gedeputeerden leverden, moesten de liberalen na de laatste stembusgang een zetel inleveren. Zo keert men terug naar de situatie zoals in de jaren '90 toen de CVP op drie gedeputeerden kon rekenen, met dien verstande dat daarvan nu één mandaat aan de N-VA toekomt. Daar dient wel aan toegevoegd dat de voorzitter van de Antwerpse provincieraad iemand van VLD-signatuur is, terwijl dit voorheen een CVP-mandataris was.

Tabel IV. Zetelverdeling in de provincieraad en de (bestendige) deputatie van Antwerpen, 2000-2006.

	2000		2006	
	Provincieraad	Deputatie	Provincieraad	Deputatie
AGALEV/GROEN!	9		4	
SP/SP.A-Spirit	12	2	18	2
CVP/CD&V-N-VA	21*	2	24	2
N-VA				1
VU-ID	2			
VLD/VLD-VIVANT	20	2	13*	1
VLAAMS BLOK/BELANG	20		25	
Totaal	84	6	84	6

B. Provincie Limburg

Indien we de stemmenverschuivingen als uitgangspunt nemen, dan leverden de provincieraadsverkiezingen van 2006 in de provincie Limburg drie winnaars en twee verliezers op. Winst was er voor het kartel SP.A-Spirit (+ 1,2%), het kartel CD&V-N-VA (+ 2,4%) en vooral voor het Vlaams Belang (+ 6,9%). De partij Groen! (-1,1%) en vooral de lijst VLD-Vivant (-3,3%) behoorden tot het kamp van

de verliezers. Wanneer we echter de zetelverschuivingen als criterium nemen, dan was er maar één winnaar en dat was het Vlaams Belang (+ 8 zetels). Zowel SP.A-Spirit als CD&V-N-VA moesten één zetel inleveren.

Tabel V. Stemmenverdeling bij de provincieraadsverkiezingen in Limburg, 2000-2006.

	2000	%	2006	%
Ingeschreven kiezers	570.367		598.225	
Deelnemende kiezers	543.478	95,3	574.075	96
Blanco en ongeldige stemmen	27.862	5,1	35.370	6,2
Geldige stemmen	515.616	94,9	538.705	93,8
AGALEV/GROEN!	29.327	5,7	24.957	4,6
SP/SP.A-Spirit	125.522	24,3	137.140	25,5
CVP/CD&V-N-VA	152.939	29,7	172.972	32,1
VU-ID	30.950	6		
VLD/VLD-VIVANT	111.392	21,6	98.380	18,3
VLAAMS BLOK/BELANG	57.930	11,2	97.288	18,1
VIVANT	3.545	0,7		
Andere partijen	4.011	0,8	7.968	1,5

De christendemocraten, die tot 1981 de absolute meerderheid behielden, blijven ook na 8 oktober 2006 de grootste partij in de Limburgse provincieraad, gevolgd door de socialisten als tweede grootste fractie. Op de derde plaats staat sindsdien het Vlaams Belang. De liberalen moeten vrede nemen met de vierde plaats. Dat het Vlaams Belang zoveel stemmen kon winnen, moeten we in de Limburgse context plaatsen. In vergelijking met de andere provincies scoorde de partij er in het verleden minder hoog, waardoor er nog een aanzienlijk 'potentieel' bestond bij het kiespubliek.³⁷

Wat de samenstelling van de Limburgse deputatie betreft, vallen geen verschuivingen te noteren. De verdeling van de zes mandaten van gedeputeerde (waarvan 3 voor CD&V-N-VA, 2 voor SP.A-Spirit en 1 voor VLD-Vivant) bleef behouden. En ook wat de voorzitter van de provincieraad betreft bleef het op een status-quo, dat is in Limburg opnieuw een mandataris uit de VLD, zoals dat al sinds de verkiezingen van 1994 het geval is.

37. D. CONINCKX, T. VALCKE, Een klasse apart? De Vlaamse provincieraadsleden en de leden van de bestendige deputatie (1946-2000). In: S. FIERS, H. REYNAERT, (red.), *Wie zetelt? De gekozen politieke elite in Vlaanderen doorgelicht*. Tielt, Lannoo Campus, 2006, p. 69.

Tabel VI. Zetelverdeling in de provincieraad en de (bestendige) deputatie van Limburg, 2000-2006.

	2000		2006	
	Provincieraad	Deputatie	Provincieraad	Deputatie
SP/SP.A-Spirit	21	2	20	2
CVP/CD&V-N-VA	27	3	26	3
VU-ID	2			
VLD/VLD-VIVANT	18*	1	14*	1
VLAAMS BLOK/BELANG	7		15	
Totaal	75	6	75	6

C. Provincie Oost-Vlaanderen

In Oost-Vlaanderen leverde de stembusgang van 2006 drie winnaars en twee verliezers op. Een relatief bescheiden winst was er voor het kartel SP.A-Spirit (+ 2%) en voor het kartel CD&V-N-VA (+ 1,7%), terwijl het Vlaams Belang een aanzienlijke winst kon optekenen (+ 6,3%). De achteruitgang van Groen! bleef veeleer beperkt (-0,4%), terwijl het kartel VLD-Vivant meer terrein moest prijsgeven (-3,3%).

Tabel VII. Stemmenverdeling bij de provincieraadsverkiezingen in Oost-Vlaanderen, 2000-2006.

	2000	%	2006	%
Ingeschreven kiezers	1.058.853		1.081.708	
Deelnemende kiezers	990.949	93,6	1.027.091	95
Blanco en ongeldige stemmen	52.394	5,3	57.299	5,6
Geldige stemmen	938.555	94,7	969.792	94,4
AGALEV/GROEN!	89.316	9,5	88.456	9,1
SP/SP.A-Spirit	138.937	14,8	163.069	16,8
CVP/CD&V-N-VA	241.141	25,7	265.199	27,4
VU-ID	59.108	6,3		
VLD/VLD-VIVANT	254.840	27,2	231.256	23,9
VLAAMS BLOK/BELANG	138.193	14,7	203.644	21
VIVANT	7.570	0,8		
Andere partijen	9.450	1	18.168	1,9

De uitspraak van de kiezer vertaalde zich ook in een verschuiving van zetels, waarbij vooral het verlies van 5 zetels bij de liberalen en de winst van 7 zetels bij het Vlaams Belang in het oog springen. De christendemocraten herwonnen zo in Oost-Vlaanderen het politiek marktleiderschap, dat ze na de verkiezingen van 2000 hadden moeten prijsgeven aan de liberalen. Laatstgenoemden bezetten nu de tweede plaats, zoals dat ook al na de verkiezingen van 1991 en 1994 het geval was. De sterke opgang van het Vlaams Belang heeft ervoor gezorgd dat de socia-

listen, hoewel ze in vergelijking met 2000 één zetel wonnen, nog maar aanspraak kunnen maken op de vierde plaats in de rangorde van de partijen.

Die gewijzigde krachtsverhoudingen in de raad vertaalden zich gedeeltelijk ook in een andere samenstelling van de deputatie: de liberalen moesten een mandaat inleveren, terwijl de christendemocraten er een bij kregen. Daardoor ziet de samenstelling van de deputatie er nu terug uit zoals in de periode 1994-2000. Het voorzitterschap van de provincieraad bleef in handen van de socialisten, zoals dat al sinds 1994 het geval is. De oppositie bestaat in Oost-Vlaanderen enkel nog uit provincieraadsleden van de partijen Groen! en Vlaams Belang.

Tabel VIII. Zetelverdeling in de provincieraad en de (bestendige) deputatie van Oost-Vlaanderen, 2000-2006.

	2000		2006	
	Provincieraad	Deputatie	Provincieraad	Deputatie
AGALEV/GROEN!	5		4	
SP/SP.A-Spirit	13*	1	14*	1
CVP/CD&V-N-VA	25	2	25	3
VU-ID	2			
VLD/VLD-VIVANT	27	3	22	2
VLAAMS BLOK/BELANG	12		19	
Totaal	84	6	84	6

D. Provincie Vlaams-Brabant

Ook de provincieraadsverkiezingen in Vlaams-Brabant resulteerden in winst voor drie lijsten en verlies voor twee lijsten. De winst kwam op het conto van het kartel SP.A-Spirit (+ 2%, + 2 zetels), het kartel CD&V-N-VA (+ 5,5%, + 3 zetels) en Vlaams Belang (+ 6,2%, + 5 zetels). De kartellijst VLD-Vivant moest het grootste verlies incasseren (-5,4%, -4 zetels), terwijl de lijst Groen! de schade kon beperken (-1,2%, -1 zetel). De Union Francophone (UF), die overigens alleen in de provincie Vlaams-Brabant opkwam, behaalde een kleine stemmenwinst (+ 1%), maar behield haar zes zetels zoals voorheen en blijft de kleinste fractie in de provincieraad.

Uiteindelijk hadden de zetelverschuivingen maar een beperkt effect op de krachtsverhoudingen in de provincieraad. De christendemocraten versterkten hun positie als grootste partij en worden op enige afstand gevolgd door de liberalen op plaats twee. Door de winst van de partij Vlaams Belang verloren de socialisten wel hun derde plaats in de rangorde.

Tabel IX. Stemmenverdeling bij de provincieraadsverkiezingen in Vlaams-Brabant, 2000-2006.

	2000	%	2006	%
Ingeschreven kiezers	762.031		778.879	
Deelnemende kiezers	705.022	92,5	732.112	94
Blanco en ongeldige stemmen	37.886	5,4	43.513	5,9
Geldige stemmen	667.136	94,6	688.599	94,1
AGALEV/GROEN!	64.447	9,7	58.480	8,5
SP/SP.A-Spirit	94.987	14,2	111.562	16,2
CVP/CD&V-N-VA	159.278	23,9	202.120	29,4
VU-ID	44.519	6,7		
VLD/VLD-VIVANT	163.785	24,6	132.225	19,2
VLAAMS BLOK/BELANG	80.020	12	125.445	18,2
VIVANT	10.057	1,5		
UF	46.106	6,9	54.733	7,95
Andere partijen	3.937	0,6	4.034	0,6

Het voorzitterschap van de provincieraad bleef in handen van de christendemocraten en ook de samenstelling van de deputatie wijzigde niet. Net als na de verkiezingen van 2000 werden de zes mandaten van gedeputeerde gelijk verdeeld onder de christendemocraten, socialisten en liberalen. De partijen Groen!, Vlaams Belang en Union Francophone vormen de oppositie in de provincieraad van Vlaams-Brabant.

Tabel X. Zetelverdeling in de provincieraad en de (bestendige) deputatie van Vlaams-Brabant, 2000-2006.

	2000		2006	
	Provincieraad	Deputatie	Provincieraad	Deputatie
AGALEV/GROEN!	8		7	
SP/SP.A-Spirit	12	2	14	2
CVP/CD&V-N-VA	22*	2	25*	2
VU-ID	5			
VLD/VLD-VIVANT	21	2	17	2
VLAAMS BLOK/BELANG	10		15	
UF	6		6	
Totaal	84	6	84	6

E. Provincie West-Vlaanderen

In West-Vlaanderen leverden de provincieraadsverkiezingen van 2006 stemmenwinst op voor de kartels SP.A-Spirit (+ 1,2%) en CD&V-N-VA (+ 4%) en voor de partij Vlaams Belang (+ 7,5%). De partij Groen! incasseerde een licht verlies (-1,1%), terwijl het kartel VLD-Vivant met zwaarder stemmenverlies werd gecon-

fronteerd (-3,8%). Bij de zetelverdeling zijn de verschuivingen meer uitgesproken. Ondanks het lichte stemmenverlies werd het aantal zetels voor de partij Groen! gehalveerd (van 4 naar 2 zetels). Vlaams Belang was de grootste winnaar en sprong van 5 naar 14 zetels. Ook het kartel VLD-Vivant kwam uit op 14 zetels, maar dat zijn er zes minder dan de VLD in 2000 op eigen kracht kon binnenrijven. De drie zetels winst van het kartel CD&V-N-VA (van 33 zetels naar 36) bleef bescheiden, rekening houdend met het feit dat de partij VU-ID bij de verkiezingen van 2000 goed was voor 4 zetels. Niettemin blijven de christendemocraten in West-Vlaanderen met voorsprong de grootste partij en bestendigen ze daarmee hun historisch sterke positie in deze provincie. Door het behoud van hun zetels verdrongen de socialisten de liberalen van de tweede plaats. De derde plaats wordt sinds 2006 gedeeld door het Vlaams Belang en de liberalen.

Tabel XI. Stemmenverdeling bij de provincieraadsverkiezingen in West-Vlaanderen, 2000-2006.

	2000	%	2006	%
Ingeschreven kiezers	880.729		900.161	
Deelnemende kiezers	822.152	93,4	852.463	94,7
Blanco en ongeldige stemmen	58.112	7,1	54.110	6,4
Geldige stemmen	764.040	92,9	798.353	93,6
AGALEV/GROEN!	60.288	7,9	53.969	6,8
SP/SP.A-Spirit	143.936	18,8	159.958	20
CVP/CD&V-N-VA	256.949	33,6	300.536	37,6
VU-ID	51.275	6,7		
VLD/VLD-VIVANT	157.105	20,6	133.836	16,8
VLAAMS BLOK/BELANG	81.657	10,7	139.569	17,5
VIVANT	6.775	0,9		
Andere partijen	6.055	0,8	10.485	1,3

De gewijzigde krachtsverhoudingen in de West-Vlaamse provincieraad hadden weliswaar geen invloed op de samenstelling van de deputatie. De coalitie tussen christendemocraten en socialisten, die al dateert van 1968,³⁸ bleef behouden met een verdeling vier gedeputeerden voor CD&V-N-VA en twee voor SP.A-Spirit, zoals dat al sinds 1981 het geval is. Ook het voorzitterschap van de provincieraad bleef in handen van de christendemocraten.

38. Met uitzondering van de periode 1978-1981 toen de christendemocraten de absolute meerderheid hadden en geen coalitie met een andere partij aangingen.

Tabel XII. Zetelverdeling in de provincieraad en de (bestendige) deputatie van West-Vlaanderen, 2000-2006.

	2000		2006	
	Provincieraad	Deputatie	Provincieraad	Deputatie
AGALEV/GROEN!	4		2	
SP/SP.A-Spirit	18	2	18	2
CVP/CD&V-N-VA	33*	4	36*	4
VU-ID	4			
VLD/VLD-VIVANT	20		14	
VLAAMS BLOK/BELANG	5		14	
Totaal	84	6	84	6

IV. De resultaten in de Waalse provincies

A. Provincie Henegouwen

De provincieraadsverkiezingen van 2006 brachten in de provincie Henegouwen stemmenwinst voor de MR (+ 2,1%) en CDH (+ 0,5%) en verlies voor Ecolo (-2,6%) en de PS (-3,5%). We krijgen een iets meer diffuus beeld wanneer we de resultaten van de extreem-rechtse lijsten bekijken. Toch kunnen we spreken van een succes voor deze partijen. Behaalde de lijst FN in 2000 slechts 2,6% van de stemmen (goed voor één zetel), dan scoorden in 2006 de lijsten FRONT-NAT. en FNationale samen al 6,9% (goed voor elk één zetel). Ook voor de andere partijen vertaalden winst en verlies op het vlak van de stemmenpercentages zich naar zetelverschuivingen toe. Het meest opvallend daarbij was de terugval van 11 naar 5 zetels bij Ecolo en de 23 zetels die de MR kon binnenhalen (tegenover 19 voor de lijst PRL-MCC in 2000).

Tabel XIII. Stemmenverdeling bij de provincieraadsverkiezingen in Henegouwen, 2000-2006.

	2000	%	2006	%
Ingeschreven kiezers	865.866		882.158	
Deelnemende kiezers	782.814	90,4	808.720	91,7
Blanco en ongeldige stemmen	91.364	11,7	77.486	9,6
Geldige stemmen	691.450	88,3	731.234	90,4
ECOLO	93.639	13,5	79.715	10,9
PS	279.261	40,4	270.132	36,9
PRL-MCC/MR	146.697	21,2	170.038	23,3
PSC/CDH	110.021	15,9	120.004	16,4
FN	17.835	2,6		
FRONT-NAT.			38.511	5,3
FNATIONALE			11.448	1,6
VIVANT	10.561	1,5	3.690	0,5
Andere partijen	33.436	4,9	37.696	5,2

In vergelijking met 2000 wijzigden de krachtsverhoudingen echter niet. De socialisten blijven de grootste formatie, gevolgd door de liberalen op de tweede en de christendemocraten op de derde plaats. De kanteling die zich in 2000 voltrok en waarbij de liberalen de christendemocraten van de tweede plaats verdreven lijkt daarmee bevestigd. Het valt af te wachten of de sterke terugval van Ecolo van tijdelijke aard is; de partij viel ook bij de verkiezingen van 1994 terug op 4 zetels om in 2000 opnieuw naar 11 zetels te klimmen.

De samenstelling van het provinciaal college, met vijf mandaten voor de PS en één voor de MR, onderging geen wijzigingen. Wel te noteren is het feit dat een PS-mandataris het voorzitterschap van het provinciaal college waarneemt. De MR behoudt het voorzitterschap van de provincieraad, dat na de verkiezingen van 1994 overging van de PS naar de PSC en in 2000 in handen kwam van de MR.

Tabel XIV. Zetelverdeling in de provincieraad en de bestendige deputatie/provinciaal college van Henegouwen, 2000-2006.

	2000		2006	
	Provincieraad	Deputatie	Provincieraad	College
ECOLO	11		5	
PS	39	5	38	5*
PRL-MCC/MR	19*	1	23*	1
PSC/CDH	14		15	
FN	1			
FRONT-NAT.			2	
FNATIONALE			1	
Totaal	84	6	84	6

B. Provincie Luik

Indien we het stemmenaandeel als criterium nemen, dan merken we in de provincie Luik bij de meeste lijsten een status-quo in vergelijking met de voorgaande provincieraadsverkiezingen. Ook de Duitstalige zusterpartijen zoals de SP (Socialistische Partei), de PFF (Partei für Freiheit und Fortschritt) en de CSP (Christlich Soziale Partei) behaalden ongeveer gelijke scores als in 2000. Er zijn drie uitzonderingen op die algemene vaststelling: de lijst Ecolo scoorde 2,5% minder dan in 2000, de MR boekte een winst van 3,2% en we merken een toename van het aantal stemmen voor extreem-rechtse lijsten. Bleef het FN in 2000 steken op 1,3% van de stemmen, dan boekten de lijsten FRONT-NAT (merk op: zonder punt), FRONT-NAT. en FNationale in 2006 samen 4%. Indien we deze verkiezingsresultaten over iets langere termijn beschouwen, dan moeten we het 'succes' van de extreem-rechtse partijen in Luik enigszins relativeren. In 2000 diende ook de partij AGIR lijsten in enkele kiesdistricten in en haalde daarmee bijna 2.000 stemmen (wat toen 0,4% vertegenwoordigde). AGIR behaalde bij de verkiezingen van 1991

trouwens één zetel en in 1994 zelfs 3 zetels (4,8% van de stemmen). Die ene zetel die de lijst FRONT-NAT. in 2006 behaalde valt dus maar op omdat er in 2000 geen gekozenen van extreem-rechtse partijen waren.

Tabel XV. Stemmenverdeling bij de provincieraadsverkiezingen in Luik, 2000-2006.

	2000	%	2006	%
Ingeschreven kiezers	700.788		726.118	
Deelnemende kiezers	627.421	89,5	661.242	91,1
Blanco en ongeldige stemmen	53.290	8,5	49.855	7,5
Geldige stemmen	574.131	91,5	611.387	92,5
ECOLO	88.067	15,3	78.393	12,8
PS	196.920	34,3	207.986	34
SP	5.318	0,9	4.934	0,8
PRL-MCC/MR	124.196	21,6	151.545	24,8
PFF/PFF-MR	8.019	1,4	8.448	1,4
PSC/CDH	88.719	15,5	92.653	15,2
CSP	11.809	2,1	12.397	2
FN	7.416	1,3		
FRONT-NAT.			10.491	1,7
FRONT-NAT			2.321	0,4
FNATIONALE			11.879	1,9
VIVANT	8.320	1,5	4.262	0,7
Andere partijen	35.347	6,2	26.078	4,3

Tabel XVI. Zetelverdeling in de provincieraad en de bestendige deputatie/provinciaal college van Luik, 2000-2006.

	2000		2006	
	Provincieraad	Deputatie	Provincieraad	College
ECOLO	12		11	
PS	33*	4	32*	4*
SP	1		1	
PRL-MCC/MR	20	2	22	2
PFF/PFF-MR	2		2	
PSC/CDH	13		13	
CSP	3		2	
FRONT-NAT.			1	
Totaal	84	6	84	6

De geringe stemmenverschuivingen bij de andere lijsten resulteerden ook in geringe verschuivingen op het vlak van de zetels. Alleen de MR kon twee zetels winst boeken, ten nadele van zowel Ecolo als PS. Ook de rangorde van de partijen in de provincieraad werd niet gewijzigd: de PS bleef met voorsprong de groot-

ste partij, gevolgd door de MR op de tweede plaats en de CDH op plaats drie. Uiteindelijk werd de coalitie van PS en MR verder gezet en behielden beide partijen respectievelijk 4 en 2 zetels in het provinciaal college. Het voorzitterschap van het provinciaal college kwam in handen van de PS, de partij die ook het voorzitterschap van de provincieraad bleef behouden (zoals eerder al in 1991, 1994 en 2000).

C. Provincie Luxemburg

De resultaten bij de provincieraadverkiezingen in de provincie Luxemburg gaan in tegen de algemene trend. Terwijl de PS in alle andere Waalse provincies verlies boekte, scoorde ze in Luxemburg een bescheiden winst (+ 1,5%). Daarnaast ging de MR, die in alle andere Waalse provincies winst boekte, in de zuidelijkste provincie achteruit (-3,3%). Parallel met de resultaten in de andere provincies is er dan weer de winst van CDH (+ 4,3%) en het verlies van Ecolo (-2,1%).

Tabel XVII. Stemmenverdeling bij de provincieraadsverkiezingen in Luxemburg, 2000-2006.

	2000	%	2006	%
Ingeschreven kiezers	178.108		187.005	
Deelnemende kiezers	166.804	93,7	177.143	94,7
Blanco en ongeldige stemmen	15.859	9,5	15.518	8,8
Geldige stemmen	150.945	90,5	161.625	91,2
ECOLO	18.033	12	16.052	9,9
PS	36.307	24,1	41.435	25,6
PRL-MCC/MR	48.559	32,2	46.740	28,9
PSC/CDH	45.854	30,4	56.089	34,7
FN	172	0,1		
Andere partijen	2.020	1,3	1.309	0,8

Dat er op het vlak van de zetelverdeling zeer duidelijke verschuivingen zijn, is deels te wijten aan de toename van het aantal te verdelen zetels van 47 naar 56. Zo zag de PS haar relatief bescheiden stemmenwinst vertaald in drie extra zetels, terwijl de CDH op niet minder dan zes bijkomende zetels kon rekenen. Anderzijds kon de MR, ondanks haar slechtere score bij de verkiezingen, haar zetelverlies beperken tot één. De zetelverschuivingen leidden in ieder geval tot nieuwe krachtsverhoudingen: de christendemocraten nemen terug de fakkel van de grootste politieke formatie over die ze van 2000 tot 2006 moesten afstaan aan de liberalen. De socialisten blijven op de derde plaats in de rangorde van de partijen. Maar door de gewijzigde machtsbalans lieten ze de liberalen als coalitiepartner vallen ten voordele van de christendemocraten, met wie ze de mandaten in het provinciaal college onderling gelijk verdeelden. Als beloning liet de nieuwe coalitie

tiepartner het voorzitterschap van het college zowel als het voorzitterschap van de provincieraad aan de socialisten (van 1991 tot 2006 was de provincieraadsvoorzitter een liberaal).

Tabel XVIII. Zetelverdeling in de provincieraad en de bestendige deputatie/provinciaal college van Luxemburg, 2000-2006.

	2000		2006	
	Provincieraad	Deputatie	Provincieraad	College
ECOLO	2		3	
PS	11	3	14*	3*
PRL-MCC/MR	18*	3	17	
PSC/CDH	16		22	3
Totaal	47	6	56	6

D. Provincie Namen

In de provincie Namen scoorden bij de provincieraadsverkiezingen van 2006 zowel de lijst MR als de lijst CDH een zeer kleine stemmenwinst (respectievelijk + 0,8% en + 0,4%). Voor de lijsten Ecolo en PS draaide de stembusslag uit op een licht verlies aan stemmen (respectievelijk -0,6% en -2,6%). Opvallend is wel dat een hele rist andere partijen zich in 2006 aan de kiezer presenteerde en meer dan in 2000 op stemmen kon rekenen. Niettemin betrof het hier telkens zeer lage scores. De partij Rassemblement Wallonie-France (RWF) kon met 2.438 stemmen (0,8%) op de grootste bijval rekenen.

Tabel XIX. Stemmenverdeling bij de provincieraadsverkiezingen in Namen, 2000-2006.

	2000	%	2006	%
Ingeschreven kiezers	325.817		340.608	
Deelnemende kiezers	296.514	91	315.690	92,7
Blanco en ongeldige stemmen	29.721	10	25.912	8,2
Geldige stemmen	266.793	90	289.778	91,8
ECOLO	40.097	15	41.777	14,4
PS	83.730	31,4	83.338	28,8
PRL-MCC/MR	72.877	27,3	81.480	28,1
PSC/CDH	60.446	22,7	66.889	23,1
FN	5.651	2,1		
FRONT-NAT.			4.514	1,6
FNATIONALE			2.978	1
VIVANT	1.969	0,7		
Andere partijen	2.023	0,8	8.802	3

Ook de zetelverschuivingen na de verkiezingen van 2006 bleven in de provincie Namen beperkt: de PS verloor er één ten voordele van de CDH. Net zoals in de periode 1991-2006 blijven de socialisten de grootste partij. Hun voorsprong op de liberalen, de tweede in de rangorde van de partijen, is wel tot het absolute minimum geslonken. De christendemocraten, tot 2000 de tweede grootste formatie, moesten na de verkiezingen van 2006 vrede nemen met de derde plaats. De samenstelling van het provinciaal college, in een gelijke verdeling van 3 mandaten voor de socialisten en de liberalen, onderging geen wijzigingen. De lichtjes verzwakte positie van de socialisten in de provincieraad vertaalt zich wel in een verschuiving van het voorzitterschap van de raad ten voordele van de liberale coalitiegenoten. Anderzijds sleepten de socialisten wel het voorzitterschap van het provinciaal college in de wacht.

Tabel XX. Zetelverdeling in de provincieraad en de bestendige deputatie/provinciaal college van Namen, 2000-2006.

	2000		2006	
	Provincieraad	Deputatie	Provincieraad	College
ECOLO	7		7	
PS	19*	3	18	3*
PRL-MCC/MR	17	3	17*	3
PSC/CDH	13		14	
Totaal	56		56	6

E. Waals-Brabant

De verkiezingsresultaten in de provincie Waals-Brabant weerspiegelen de algemene tendens die zich in de Waalse provincies aftekent. De partijen Ecolo en PS verliezen stemmenaandeel (respectievelijk -3,4% en -2%), terwijl zowel MR als CDH winst boeken (respectievelijk + 2% en + 2,5%). Opvallend toch ook het succes voor de extreem-rechtse lijsten. Waar FN in 2000 bleef steken op 1,6%, boeken FRONT-NAT. en FNationale bij de verkiezingen van 2006 samen 4,4%.

De stemmenverschuivingen resulteerden in verschuivingen op het vlak van de zetelverdeling. De PS moest één zetel afstaan, terwijl de groene partij het verlies van twee zetels moest verwerken. We moeten hier evenwel opmerken dat Ecolo in Waals-Brabant in 2000 met 18,5% van de stemmen een zeer hoge score had behaald (de hoogste score van alle provincies). In de rangorde van de partijen blijven de liberalen in Waals-Brabant de grootste en behouden de socialisten de tweede plaats, zoals dat ook na de verkiezingen van 1994 en 2000 al het geval was.³⁹ Ecolo, dat na de verkiezingen van 2000 de derde grootste partij werd, moet

39. De Franstalige liberalen waren ook in de periode 1981-1994, voor de splitsing van de provincie Brabant, al de grootste formatie. Zie: L. VANDERSTEENE, Provincie Brabant en Vlaams-Brabant. In: D. CONINCKX, H. REYNAERT, T. VALCKE, (red.), *De provincieraden in Vlaanderen*. Brugge, Vanden Broele, 2000, pp. 55-58.

die derde plaats nu delen met de CDH. De Franstalige christendemocraten veroveren zo terug hun positie die ze van 1994 tot 2000 innamen.

Tabel XXI. Stemmenverdeling bij de provincieraadsverkiezingen in Waals-Brabant, 2000-2006.

	2000	%	2006	%
Ingeschreven kiezers	244.718		258.702	
Deelnemende kiezers	222.443	90,9	239.441	92,6
Blanco en ongeldige stemmen	16.281	7,3	13.309	5,6
Geldige stemmen	206.162	92,7	226.132	94,4
ECOLO	38.059	18,5	34.036	15,1
PS	45.602	22,1	45.529	20,1
PRL-FDF/MR	81.386	39,5	93.931	41,5
PSC/CDH	27.839	13,5	36.280	16
FN	3.381	1,6		
FRONT-NAT.			5.419	2,4
FNATIONALE			4.592	2
VIVANT	4.913	2,4	1.202	0,5
Andere partijen	4.982	2,4	5.143	2,3

De al bij al geringe verschuivingen op het vlak van stemmenaandeel en zetels hebben evenwel toch geleid tot wijzigende machtsverhoudingen met implicaties op het vlak van de bestuursmeerderheid. De coalitie van drie socialisten en drie liberalen die in de periode 1994-2006 samen de bestendige deputatie vormde, werd niet verder gezet. Ecolo werd in 2006 de nieuwe coalitiepartner van de liberalen. Het provinciaal college, in een verhouding van vier liberalen en twee groenen, wordt voorgezeten door een liberaal mandataris. Ook het voorzitterschap van de provincieraad kwam terug in handen van een liberaal, zoals na de verkiezingen van 1994 en 2000.

Tabel XXII. Zetelverdeling in de provincieraad en de bestendige deputatie/provinciaal college van Waals-Brabant, 2000-2006.

	2000		2006	
	Provincieraad	Deputatie	Provincieraad	College
ECOLO	11		9	2
PS	13	3	12	
PRL-FDF/MR	23*	3	24*	4*
PSC/CDH	8		9	
FRONT-NAT.			1	
FNATIONALE			1	
VIVANT	1			
Totaal	56	6	56	6

V. Besluit

Op basis van de dalende cijfers voor absentisme en een daling van het aantal blanco en ongeldige stemmen konden we vaststellen dat de politieke participatie zowel in de Vlaamse als de Waalse provincies is toegenomen. Afgaande op de evolutie van het aantal deelnemende lijsten concludeerden we dat de electorale competitie in de meeste Waalse provincies is toegenomen, terwijl dat maar in twee van de vijf Vlaamse provincies het geval is.

De tabellen XXIII en XXIV geven de resultaten weer van de provincieraadsverkiezingen in 2000 en in 2006.

In vergelijking met 2000 leverde de stembusgang van 2006 in de Vlaamse provincies winst op voor de kartels SP.A-Spirit en CD&V-N-VA, maar vooral voor het Vlaams Belang. Verlies was er voor de partij Groen! en – meer uitgesproken – voor het kartel VLD-Vivant. Opmerkelijk is dat de winnaars en verliezers in alle provincies dezelfde waren.

Door de algemene toepassing van de kartelformule in 2006 zijn vergelijkingen met de resultaten van 2000 evenwel minder eenduidig. Zo moeten we de goede score van de Vlaamse christendemocraten toch enigszins nuanceren. CD&V presenteerde zich in 2006 in alle provincies immers in kartelformule aan de kiezer. Een deel van de 'winst' is dus toe te schrijven aan de stemmen die door kartelpartner N-VA zijn aangebracht. Hetzelfde geldt voor de score van het kartel SP.A-Spirit. Uit een analyse van de gemeenteraadsverkiezingen bleek alvast dat de bijdrage van Spirit aan het kartel significant was.⁴⁰ Daarnaast moeten we vaststellen dat de VLD, ondanks het kartel met Vivant, in alle provincies verlies moest incasseren.

De stembusgang van 2006 zorgde niet alleen voor verschuivingen qua stemmen-aandeel. Misschien nog belangrijker en illustratief voor de gewijzigde krachtsverhoudingen is het resultaat van de zetelverdeling tussen de partijen. Met 136 zetels op een totaal van 411 blijven de christendemocraten niet alleen de grootste partij in de Vlaamse provincies, ze versterkten deze positie nog – hoewel ze nog niet het niveau bereikten van na de verkiezingen van 1994 toen ze 152 op de 402 zetels hadden. Sinds 2006 worden de christendemocraten echter, weliswaar op geruime afstand, gevolgd door het Vlaams Belang en niet langer door de liberalen. Over alle provincies heen kon het Vlaams Belang niet minder dan 34 bijkomende zetels veroveren. De socialisten staan net als in 2000 op plaats drie, terwijl de liberalen door een verlies van 26 mandaten vrede moeten nemen met de vierde plaats. Sinds 2000 beleefden de groenen enkele zware electorale beproevingen. Nadat ze in 2003 volledig uit het federale parlement verdwenen, werd hun vertegenwoordiging in het Vlaams parlement bij de verkiezingen van 2004 gehalveerd. Hun

40. J. ACKAERT, H. REYNAERT, T. VALCKE, *Assepoester en het schoentje? Winnaars en verliezers bij de verkiezingen van 8 oktober*. In: *Samenleving en Politiek*, 13 (2006), 9, pp. 12-14.

score bij de laatstgenoemde verkiezingen werd bij de provincieraadsverkiezingen van 2006 bevestigd. Wat de 'andere lijsten' betreft, kunnen we kort zijn. Hoewel het aantal deelnemende lijsten in vergelijking met de vorige verkiezingen in de provincies Oost- en West-Vlaanderen significant toenam, vertegenwoordigen ze ook in 2006 in alle provincies een bijzonder klein aantal kiezers.

Dat de liberalen nogal wat pluimen verloren blijkt ook uit de samenstelling van de bestuursmeerderheden. Op het uitvoerende niveau behielden ze vijf gedeputeerden. Ze verloren twee mandaten van gedeputeerde (één in Antwerpen en één in Oost-Vlaanderen), maar kregen in Antwerpen wel het voorzitterschap van de provincieraad in de plaats. Daar tegenover staat dat CD&V haar positie in de deputaties versterkte. Met één bijkomend gedeputeerde in de provincie Oost-Vlaanderen totaliseert ze nu 14 mandaten, terwijl daarnaast ook kartelpartner N-VA in de provincie Antwerpen een mandaat uit de onderhandelingen sleepte.

Een analyse van de globale resultaten in de Waalse provincies leert ons dat we de CDH, de MR en de extreem-rechtse lijsten bij de winnaars moeten rekenen, terwijl we de PS en Ecolo in het kamp van de verliezers moeten situeren. Maar in tegenstelling tot de Vlaamse provincies, waren er in de Waalse provincies soms uitzonderingen op die algemene evolutie. In de provincie Luik bijvoorbeeld was er niet alleen beperkt verlies voor de PS, maar ook licht verlies voor de CDH, die in alle andere Waalse provincies stemmen won. En in de provincie Luxemburg won de PS, terwijl de MR achteruit ging, beide tegen de algemene trend in. Bij de 'andere lijsten' kon de lijst Rassemblement Wallonie-France (RWF) in alle provincies de meeste stemmen binnenhalen, maar dat bedroeg maximum 1,4% (meer bepaald in de provincies Waals-Brabant en Luik).

De rangorde van de Franstalige partijen werd globaal gezien echter niet gewijzigd. De PS blijft op kop maar de voorsprong op de MR is opnieuw een stuk gekrompen. Na de MR als tweede grootste partij volgt op enige afstand de CDH op de derde plaats en Ecolo op de vierde plaats. Opmerkelijk is dat de Franstalige extreem-rechtse lijsten een goede beurt maakten door van 1 naar 6 zetels te gaan. Toch werd dit algemene beeld in enkele provincies doorbroken. In de provincie Luxemburg werd de CDH de grootste partij ten nadele van de MR, die er na de verkiezingen van 1994 de leiderspositie van de PS had overgenomen. De Franstalige socialisten worden in de provincie Namen dan weer nauw op de hielen gezeten door de MR, die haar historische gegroeide leiderspositie in de provincie Waals-Brabant nog kon versterken. In laatstgenoemde provincie moest Ecolo haar derde plaats overigens afstaan aan de CDH.

Dat de machtsverhoudingen in de Waalse provincies gewijzigd zijn, wordt goed geïllustreerd door de samenstelling van de bestuursmeerderheden. In twee provincies kwamen nieuwe coalities tot stand. In de provincie Luxemburg werd de MR als coalitiepartner van de PS vervangen door de grotere CDH, terwijl in de provincie Waals-Brabant de MR op haar beurt de PS als coalitiepartner liet vallen ten voordele van Ecolo. Bovendien nam de MR in de provincie Namen het voorzitterschap van de provincieraad over uit handen van de PS. Dat de macht van de

Tabel XXIII. Stemmenverdeling van de diverse lijsten bij de provincieraadsverkiezingen van 2000 en 2006, geglobaliseerd naar Vlaamse en Waalse provincies.

	Vlaamse provincies				Waalse provincies			
	2000	%	2006	%	2000	%	2006	%
Neergelegde stemmen	4.182.662		4.354.270		2.095.996		2.202.236	
Geldige stemmen	3.958.105	94,6	4.096.310	94,1	1.889.482	90,1	2.020.156	91,7
CVP/CD&V-N-VA	1.060.147	26,8	1.232.543	30,1				
PSC/CDH					332.879	17,6	371.915	18,4
SP/SP.A-Spirit	652.465	16,5	785.969	19,2				
PS					641.82	34	648.420	32,1
VLD/VLD-Vivant	909.428	23	773.809	18,9				
PRL/MR ⁴¹					473.715	25	543.734	26,9
Agalev/Groen!	364.289	9,2	312.076	7,6				
ECOLO					277.895	14,7	249.973	12,4
VU-ID	249.948	6,3						
Vlaams Blok/Belang	594.942	15	879.377	21,5				
FN					34.455	1,8		
FRONT-NAT.							61.256	3
FNATIONALE							30.897	1,5
UF	46.106	1,2	54.733	1,3				
SP					5.318	0,3	4.934	0,2
PFF/PFF-MR					8.019	0,4	8.448	0,4
CSP					11.809	0,6	12.397	0,6
VIVANT	39.990	1			4.913	0,3		
Andere lijsten	40.790	1	57.803	1,4	98.659	5,2	88.182	4,4

41. Het totaal aantal stemmen van de PRL in 2000 is de som van het aantal stemmen van de PRL-FDF in Waals-Brabant en van de PRL-MCC in de vier andere Waalse provincies.

Tabel XXIV. Evolutie van het aantal zetels per lijst, geglobaliseerd naar Vlaamse en Waalse provincies, 2000-2006.

	Vlaamse provincies			Waalse provincies		
	2000	2006	Vershil	2000	2006	Vershil
CVP/CD&V-N-VA	128	136	8			
PSC/CDH				64	73	9
SP/SP.A-Spirit	76	84	8			
PS				115	114	-1
VLD/VLD-Vivant	106	80	-26			
PRL/MR ⁴²				97	103	6
Agalev/Groen!	26	17	-9			
ECOLO				43	35	-8
VU-ID	15		-15			
Vlaams Blok/Belang	54	88	34			
FN				1		-1
FRONT-NAT.					4	4
FNATIONALE					2	2
UF	6	6				
SP				1	1	
PFF/PFF-MR				2	2	
CSP				3	2	-1
VIVANT				1		-1
Totaal	411	411		327	336	

42. Het totaal aantal zetels van de PRL in 2000 is de som van het aantal zetels van de PRL-FDF in Waals-Brabant en van de PRL-MCC in de vier andere Waalse provincies.

PS echter nog lang niet gebroken is, wordt geïllustreerd door het feit dat de Franstalige socialisten niet alleen drie van de vier provincieraadsvoorzitters leveren, maar in vier van de vijf Waalse provincies ook de voorzitter van het provinciaal college.

Globaal gezien kunnen we stellen dat de verkiezingsresultaten voor de verschillende politieke families in de twee gewesten niet parallel liepen. Tegenover het verlies van de liberalen aan Vlaamse zijde staat de winst in de Waalse provincies. Omgekeerd boekten de Vlaamse socialisten winst, terwijl de Franstalige socialisten tot het verliezende kamp behoorden. Wat het verlies betreft voor de groenen en de goede score van de christendemocraten en extreem-rechtse partijen liepen de resultaten wel parallel. Weliswaar moeten we bij de evaluatie van de scores rekening houden met de verschillende uitgangspunten van de diverse lijsten. De winst voor het kartel CD&V-N-VA, de grootste formatie in de Vlaamse provincies, heeft een andere betekenis dan deze voor de CDH in de Waalse provincies. Hetzelfde geldt als we de goede score van de Franstalige extreem-rechtse lijsten vergelijken met de grootste winnaar aan Vlaamse zijde, m.n. het Vlaams Belang. Het soortelijk electoraal gewicht van de diverse politieke families is in beide gewesten duidelijk verschillend, zoals dat trouwens ook het geval is wanneer we de verkiezingsresultaten op het niveau van de diverse provincies en kiesdistricten vergelijken.

Survey of the Belgian political parties since 1970

Morphology of the Flemish political parties Morphologie van de Vlaamse politieke partijen Morphologie des partis politiques flamandes		
Years Jaren Années	Authors Auteurs	Res Publica
1970-1983	W. Dewachter, M. Verminck, M. Maes, E. Das, I. Vanhoren	1988/4
1983-1984	I. Vanpol	1985/2-3
1985-1986	M. Verminck	1987/3
1987-1988	M. Verminck	1989/3
1989-1990	M. Verminck	1991/3-4
1991-1992	M. Vos, P. Janssens, S. Fiers	1993/3-4
1993-1994	P. Janssens	1995/3-4
1995-1996	P. Biondi	1997/4
1997-1998	P. Biondi	1999/2-3
1999-2000	J. Noppe	2001/2-3
2001-2002	J. Noppe	2003/2-3
2003-2004	J. Noppe	2005/2-3
2005-2006	J. Noppe	2007/2-3